

העולה לדור בארץ ישראל – האם צריך לברך 'שהחיינו'?

הקדמה

אדם העולה לארץ על מנת לקבוע בה את מגוריו - האם צריך לברך 'שהחיינו'? בבירור שאלה זו נעסוק להלן.

א. הסברים שאין לברך

1. שאלה זו כבר נשאל הרב חיים פלאג¹: מי שזכה לקבוע דירתו בארץ ישראל - האם חייב לברך 'זמן' (ברכת 'שהחיינו') או לא? והשיב שאין שייך זמן בישיבת ארץ ישראל, וראיה ממה שכתב הרב 'מגן אברהם' (או"ח רכג, ס"ק ה), וזו לשונו: דווקא כלי תשמיש, אבל על ספרים חדשים אינו מברך, דמצוות לאו ליהנות ניתנו אין מברכין רק על מצות הבאים מזמן לזמן, כמו שכתבתי בסימן כב. והקשה הרב חיים פלאג²: כיוון שאמר ה'מגן אברהם' ש'מצוות לאו ליהנות ניתנו, למה סיים דבריו 'אין מברכין רק על מצות הבאים מזמן לזמן'? ותירץ שכוונת ה'מגן אברהם' לומר שאפילו למאן דאמר 'מצוות ליהנות ניתנו', יש טעם אחר שלא לברך, והוא שאין מברכים אלא על 'מצוות הבאות מזמן לזמן'². לכן, למאן דאמר 'מצוות לאו ליהנות ניתנו', אין מברכים 'זמן' על מצוות ישיבת ארץ ישראל, אף שהיא מצוות עשה. לעומת זאת למאן דאמר ש'מצוות ליהנות ניתנו', אין מברכים 'זמן' אלא על מצווה הבאה מזמן לזמן, וישיבת ארץ ישראל אינה תלויה בזמן, כיוון שכל יום הוא זמנה, לכן לא שייכת בה ברכת 'שהחיינו'.
2. הרב משה הכהן כלפון כתב בתשובה³ שאין לברך 'שהחיינו' בשם ומלכות, כי לא נזכר כלל בפוסקים שיש חיוב בזה, וממילא הוה ברכה לבטלה.
3. המעתיק בספר 'לב חיים' של הרב חיים פלאג³, שהוזכר לעיל, הוסיף טעם משל עצמו

1. לב חיים, איזמיר תרכ"ח סי' לג. נדפ"מ ירושלים תשנ"ז, ח"ג או"ח סי' לג.
 2. ראה במחצית השקל, או"ח סי' ס"ק ה, שביאר ששני הטעמים נזקקו גם למאן דאמר מצוות לאו ליהנות ניתנו. שהרי לכולי עלמא מברכים 'שהחיינו' על מצוות כגון מועדי השנה, והסביר: 'דמצוות לאו ליהנות ניתנו, ואם כן אין לברך על ההנאה; ואי יברך שהחיינו על קיום המצוה, על זה כתב דאין מברכים כי אם הבא מזמן לזמן'.
 3. שו"ת שואל ונשאל, גרבה תוניס, ח"ג יו"ד סי' תד. וכן כתב הרב יוסף פנחס, שו"ת יפה מראה, קרית ספר תש"ס, סי' ב' אות ב' בסופו, עמ' מו.

לדעה שאין לברך 'שהחיינו' בזמן הזה דווקא. לדעתו, אין לברך 'שהחיינו' אלא כאשר יש שמחה, ומכיוון שבארץ ישראל אין שמחה כשהמקדש חרב, מתגברת העצבות מפני החורבן יותר מאשר בחוץ לארץ, ולכן אין לברך. להלן תורף דבריו. הפוסקים כתבו שברכות 'זמן' או 'הטוב והמיטיב' תלויות בתנאי שליבו יהיה שמח. לכן אם עשיר קנה כלים וחפצים לעצמו או לביתו, ואין ליבו שמח לפי רוב עושרו - לא יברך, ואם איש עני קנה כלים אלו וליבו שמח - יברך. ואם בישיבתו בארץ ישראל בבוא עת וזמן חגים ומועדים, שהיינו עולים לירושלים כל ישראל בשמחה ובשירים לקיים מצוות עליית הרגל ולעשות הפסח בזמנו, וכן בעלות על זכרוננו מעלתו וגדולתו של כהן גדול ביום הכיפורים, ועבודתו עבודת הקודש, והן בעוון חרב בית המקדש ובטלה עבודה, מתעורר בכי יגון ואנחה בעידן חדווה; וכמו ששמעתי מכת האשכנזים שבירושלים ת"ו שבג' רגלים הולכים לכותל המערבי להתפלל שם תפילת מוסף 'מפני חטאינו גלינו מארצנו' וכו', ומרבים בבכיה ודאגה גדולה. ואם כן, איך שייך לברך 'זמן' ('שהחיינו') שאין ליבו שמח, אדרבה יתעורר דאגתו בכל יום יותר ויותר מאילו היה דר בחוץ לארץ?⁴

4. הרב מנשה קליין כתב שאין לברך⁵ מטעם הדומה לזה שבדברי המעתיק בשו"ת 'לב חיים'. לדבריו, כיוון שהבא לארץ ישראל ורואה ערי יהודה בחורבן קורע⁶ ואומר 'ערי קדשך היו מדבר' וכו', ודאי שאין מקום לברך ברכת 'שהחיינו'; וזו לשונו:

לפענ"ד פשוט כיון דהבא לא"י ורואה ערי יהודה בחורבן אומר ערי קדשך הי' מדבר וקורע וכן הרואה את ירושלים בחורבנה אומר ציון היתה שממה וקורע וכשרואה ביהמ"ק אומר בית קדשינו ותפארתינו וכו' וכל מחמדנו הי' לחרבה וקורע וכתבו הפוסקים דכשקורע מברך ברוך דיין אמת עיין ש"ע א"ח ס' תקס"א בבה"ט סק"ג בשם הב"ח וא"כ עד ששואלני למה לא מברך שהחיינו הרי מברך דיין האמת, ואי"ה כשנזכה לבית מקדשינו ותפארתינו ונעלה כלנו ברינה עם משיח צדקינו אז נשיר שיר חדש ונברך שהחיינו בפה מלא.

לאחר בקשת המחילה, יש להעיר כי הדברים אינם מובנים. הרי במסכת ברכות (נט ע"ב) נאמר: 'מת אביו והוא יורשו מברך שהחיינו'. הרי אף שהירושה באה לו בצער ועוגמת נפש בגלל מיתת אביו - מברך 'שהחיינו', וכך נפסק ב'שלחן ערוך'.⁷ וכן אם ילדה אשתו בן זכר ומתה בלידתה, מברך 'שהחיינו' וגם 'דיין האמת' (שם סעיף א). מבואר שגם המצטער ומברך ברכת 'דיין האמת' מברך 'שהחיינו'.⁸ נוסף על כך, הקריעה וברכת 'דיין האמת' היא על ערי יהודה בלבד ולא על ערי ישראל,⁹ לפיכך אף לשיטתו, יהודי שמגיע

4. הביאו: הרב מנשה כהן, ספר ליקוטי שושנים, בני ברק תשנ"ז, עמ' 538; הרב בניהו דיין, שו"ת דברי בניהו, ירושלים תשע"ב, חלק יט סי' כ אות ט. יש להדגיש שדברים אלה לא יצאו מקולמוסו של הרב חיים פלאג'י, אלא מאת המעתיק, וחלק מאחרוני זמנינו העתיקו אותם כאילו הם דברי הרב.

5. שו"ת משנה הלכות, ח"א סי' תע.

6. עי' שו"ע, או"ח סי' רכד סעי' י; שם, סי' תקסא סעי' א; שם יו"ד, סי' שמ סעי' לח.

7. שו"ע, או"ח סי' רכג סעי' ב.

8. ראה עוד להלן בסעיף 22 וב4; וראה עוד להלן בהערה 22.

9. ראה בית יוסף וב"ח או"ח סי' תקסא; וראה עוד נחלת יעקב, ח"ב, 'קריעה על ערי יהודה וירושלים

לארץ דרך נמל חיפה או עכו הנמצאים בערי ישראל,¹⁰ והדין הוא שאינו קורע, מדוע שלא יברך 'שהחיינו' יתרה מזו, גם יהודי אשר מגיע היום לנמל יפו או אשדוד או לשדה התעופה בן גוריון הנמצא בלב ערים מיושבות באלפי רבבות ישראל, הרי הוא מגיע לערי יהודה שהן בבניין, ואין לו שום סיבה להצטער, אלא עליו לברך 'מציב גבול אלמנה', ואם כן מדוע לא יברך 'שהחיינו'?

וכן כתב גם הרב מרדכי פוגלמן¹¹ בהקשר להערתו של המעתיק בספרו של ר' חיים פלאג'י, שגם אם נקבל את הטענה שכתב שיש צער גדול בראות מקום המקדש חרב יותר מאשר כשיושבים בחו"ל, זו טענה שיכולה להיאמר ביחס לתקופה שבה נכתבה תשובתו של ר' חיים פלאג'י, אך היא בוודאי אינה נכונה בימינו. העלייה לארץ ישראל ולמדינת ישראל אינה דומה כלל לעליות בימי התורכים או קודם לכן, כשזרים משלו כאן. העולה בימינו לארץ ישראל, עולה למדינה שהיא בשלטון עם ישראל ובריבונותו, ואף שאין המקדש בנוי עדיין, בעצם הזכות להיות בארץ ישראל בתקופה זו בוודאי יש שמחה, וראוי להתעורר ולשבח על כך למשיב שכינתו לציון.

ב. הסוברים שצריך לברך

1. רבנו יהודה ב"ר יקר, רבו של הרמב"ן, כתב בדיני ברכת 'שהחיינו':¹²
הבונה בית חדש וקונה כלים חדשים אומר שהחיינו (ברכות נט ע"ב), אפילו יש לו כיוצא בהם מברך שהחיינו וקיימנו שנתן לנו חיים וקיים אותנו לזכות בדבר זה... והיינו נמי שהגענו לזמן הזה, שאני זוכה לענין הזה. זהו נמי דכתוב הגדתי היום לה' אלהיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבתנו (דברים כו, ד), נמצא שמשבח להקב"ה שהגיע לזמן הזה שזכה בארץ... והוא הדין לכל דבר שהוא לו עכשיו חדש ושמח הוא עליו.

מתוך דבריו מבואר שרואה בלשון מקרא הביכורים שבח לא רק על הפירות שזוכה להביא למקדש, אלא על עצם ישיבת הארץ, ומביא דבר זה כראיה שיש לברך 'שהחיינו' גם על דבר שכבר יש לו כיוצא בו.

הרב מרל בספר 'זכרון יעקב'¹³ טוען שכיוון שהר"י ב"ר יקר מוכיח משמחת ישיבת ארץ ישראל שיש לברך על שאר דברים שיש בהם שמחה, מוכרחים לומר שסובר ששמחת העלייה לארץ כשלעצמה מחייבת אף היא ברכה כשעולה לארץ לראשונה כדי לגור בה, שאם לא כן, כיצד תוכל ללמד על דברים אחרים ממה שאין בה עצמה?¹⁴

והמקדש' סי' א, עמ' 578-582, מדוע נקבעה הקריעה על ערי יהודה בלבד ולא על ערי ישראל.
10. חיפה בנחלת אשר, ויש אומרים במנשה, ועכו בנחלת אשר.
11. שו"ת בית מרדכי, ירושלים תשל"א, סי' כח - רב ואב"ד בקריית מוצקין.
12. פירוש התפילות והברכות, ח"ב, מהדורת שמואל הירושלמי, ירושלים תשכ"ט, עמ' נ.
13. הרב שמואל ג' מרל, זכרון יעקב, ארץ ישראל תשנ"ח, ח"ג, סי' כט אות ו עמ' עט.
14. אולם ייתכן שיש מקום להבין שלדברי הר"י ב"ר יקר הברכה מתקיימת במקרא הביכורים עצמו, וממילא אין צורך בברכת 'שהחיינו' בעצמה.

2. הרב יעקב חאגיז נשאל:¹⁵ הבאים לארץ ישראל שבירכו 'דיין האמת' על הקריעה, האם צריכים לברך 'שהחיינו'? והשיב: אפשר שבכלל ברכת 'הגומל' הוא נכלל. וכתב הרב יצחק ניסים:¹⁶ משמע מדבריו שאלמלא שמברך 'הגומל' היה ראוי לברך 'שהחיינו', והוסיף: ונראה לכאורה שהוא על התועלת הנפשית שמשגיג בבואו לארץ ישראל,¹⁷ ואף שהוא מצר ודואג על החורבן, כיוון שברכת 'שהחיינו' אינה תלויה בשמחה, אלא בדבר שמגיע לו תועלת ממנו, ואע"פ שמתערב עימה צער ואנחה. וכמו שכתב הרשב"א¹⁸ והביא ראייה מהא דתניא בברכות (נט ע"ב): 'מת אביו והוא יורשו מברך שהחיינו', הרי שאע"פ שנכסים אלו שבאו לו, באו בעוגמת נפש ובמרירות לב עקב מיתת אביו - מברך 'שהחיינו'. וכן נוקטים להלכה ב'שלחן ערוך',¹⁹ כמו ב'שלחן ערוך' שם שמבואר שאם ילדה אשתו זכר ומתה בלידתה, מברך 'שהחיינו' וגם 'דיין האמת'. ומזה יש להסיק שאם על תועלת גופנית מברך 'שהחיינו', קל וחומר על התועלת הרוחנית שמשגיג בבואו לארץ ישראל. ועוד, ששיבת ארץ ישראל היא מצוות עשה מן התורה, כמו שכתב הרמב"ן,²⁰ וכן הסכימו רוב הפוסקים על קיום מצוות עשה זו ששקולה כנגד כל מצוות שבתורה, כמו שכתב בספרי (פרשת ראה), בוודאי היה מקום לומר שיש לברך 'שהחיינו' אלמלא שמברך 'הגומל'. וכתב עוד שנראה שהרב חיים פלאגי' (ראה לעיל) לא ראה את דברי בעל 'הלכות קטנות', שמשמע מדבריו שאלמלא שמברך 'הגומל' היה צריך לברך 'שהחיינו', כי אז היה כותב שצריך לברך.

3. האדר"ת העיר לרב מרדכי גימפל יפה לברך 'שהחיינו' בבואו לארץ הקודש.²¹ והשיב לו במכתב:

גם אני תהילה לאל קיימתי מסברא, ואולם כי באתי בערב ראש השנה קבעתי בזמן דרגל ביום הזיכרון, וברכתי בשמחה והגדתי כי זה גם על ביאת הארץ.²²

15. שו"ת הלכות קטנות, ח"א סי' קכב.

16. שו"ת יין הטוב, ח"א, סימן מז. היה הרב הראשי הספרדי למדינת ישראל, אחרי פטירת הרב בן ציון עוזיאל.

17. ועל תרומת הדשן, פסקים וכתבים סי' פח: 'דע לך דבודאי שבח גדול ומעלה יש לו לאדם הדר בארץ ישראל, וכל שכן בעיר הקדש לתועלת לעולם הבא וגם לעולם הזה'.

18. שו"ת הרשב"א, סי' רמה.

19. שו"ע, או"ח סי' רכג סעי' ב.

20. רמב"ן, במדבר לג, ג; שם, בהשגות לספר המצוות מ"ע ד.

21. הרב אליהו דוד רבינוביץ תאומים, הרב ואב"ד של פוניבז' ומיר ברוסיה, ובאחרית ימיו שימש כרבה של ירושלים. אגרות לרא"ה, ירושלים תשמ"ו, נספחות אגרת 5, עמ' רנו; באגרת של הרב מרדכי גימפל יפה לאדר"ת, שהיה הרב של רז"ניו ומגדולי התורה בדורו. עלה באחרית ימיו לארץ והתיישב במושב יהוד.

22. וכתב עוד: 'ואף שיש לדון בזה שלא נקבע להמתין על יום טוב רק בהשייך ליום טוב, כמו סוכה ולולב, לא רציתי לברך עד שהתחוללה דעתי מעט ביום טוב של ראש השנה'. והוסיף, ואולם מה שחידש כבוד תורתו לברך ברכה גם על ישיבת הארץ, הנני מסתפק: 'לפי דברי הפוסקים שהזכירו לברך דיין האמת על ערי יהודה בעת הקריעה... שאף שבמיתת אביו שהניח לו ירושה מברך ב' ברכות, דיין האמת ושהחיינו, [מכל מקום] הם ב' דברים, [אחד על מיתת אביו] ושהחיינו על הירושה, אבל בב' ברכות במתנגדות זו לזו, הייתי נבוך, וזה שגרם לי לקבוע זמן בזמן דרגל'. דן בדבריו הרב דוד כהן,

4. הרב אליעזר ברגמן עלה בשנת תקצ"ט (1839) מגרמניה לארץ ישראל. בתאריך י"ח בטבת עלה לירושלים. להלן דבריו:²³

זכינו [ב]ח"י לחודש ליכנס לעיר-הקודש תיבנה ותיכונן במהרה בימינו אמן. ויהי לבבי כאש בוערת... לברך **לדיין האמת** על רוב החורבות שלפנינו ממש בכל צד, ושהחיינו על התלהבות השימחה, שזכינו להגיע לעיר-הקודש זו.

הרב ברגמן מציין את ברכת 'שהחיינו' שבירך דווקא בהגעתו לירושלים, ולא כאשר הגיע לארץ ישראל. נראה שהסיבה לכך מתבארת מהמסופר במכתביו. כשהגיע לארץ השתקע בתחילה בעיר צידון, אך האנשים שם אמרו לו שאינה מארץ ישראל,²⁴ ונראה שלכן לא בירך.²⁵ הוא מספר שמאוחר יותר הגיע לידי ספר 'כפתור ופרח', ואז התברר לו שגם צידון היא ארץ הקודש לעניין הישיבה בה ולעניין הקבורה, ושנכבשה בכיבוש עולי מצרים.²⁶ למדנו מדבריו שבירך 'שהחיינו' על שמחת העלייה לירושלים, ועל עלייה זו מברכים גם ברכת 'דיין האמת' וגם ברכת 'שהחיינו', אף שהן ברכות המנוגדות זו לזו.

5. הרב יצחק ניסים²⁷ פסק שצריך לברך,²⁸ משום ששיבת ארץ ישראל היא מצווה שאינה מצויה ולא כל אדם זוכה לה, ועל מצווה שאינה מצויה מברכים 'שהחיינו' כמו על מצווה הבאה מזמן לזמן.²⁹

6. הרב טייכטל בספרו 'אם הבנים שמחה' כתב:³⁰

אילו לא הייתי חושש מחברי וביותר מרבותי שיחייכו עלי, הייתי אומר דבר חדש, שכמו שאמרו חז"ל בסוכה (מו, א) ובמנחות (מב, א), שהעושה ללולב לעצמו או סוכה לעצמו מברך שהחיינו, כן מי שהתחיל בארץ ישראל בעבודת האדמה לעצמו או בבנין בית לעצמו - יברך שהחיינו בפעם הראשונה שהתחיל לבנות.³¹ ואולי, גם כשאינו לעצמו, שיש לחלק בין סוכה ולולב ובין ישוב הארץ. הרי המצווה היא לעשות את הארץ ראויה ליישוב. אם כן אין צריך שיהיה דווקא

בירורים בהלכות הראי"ה, 'ברכת שהחיינו על קיום מצוה בפעם הראשונה', ירושלים תשנ"ב, עמ' 292, ואכמ"ל.

23. ספר ישאו הרים שלום, ירושלים תשכ"ח, עמ' 85; היה מגדולי ישראל באותה תקופה, וחברם של הכתב סופר והרב יעקב עטלינגר, בעל ערוך לנר; היה העולה הראשון שעלה עם משפחתו מגרמניה, ולא כרווק או כעולה יחיד. אף שנפטרו כמה מילדיו, לא עזבו הוא ואשתו את הארץ. יסד את כולל 'הוד' בבתי מחסה שבירושלים העתיקה.

24. שם, עמ' 77.

25. הוא עצמו כתב: באמת כך היתה דעתי נוטה שהיא מארץ ישראל, אחרי שהתבוננתי בדברי הש"ס הרמב"ם ושאר המחברים בעניין, אלא שלא רציתי לסמוך בזה על דעתי מסברא. (שם, עמ' 84, 97).

26. שם, עמ' 84, 97.

27. בנוסף למה שכתב לעיל לדקדק מדברי הרב יעקב חאגיז.

28. שו"ת יין הטוב, ח"א סי' מז.

29. כמו שכתב הרמב"ם, הל' ברכות פי"א ה"ט; ועי' שם דמהאי טעמא מברכין שהחיינו על המילה; וראה שו"ע, יו"ד סי' רסה סעי' ז; וכן כתב המגן אברהם, סי' רכג סעי' כב.

30. הרב ישכר שלמה טייכטל, אם הבנים שמחה, מכון פרי הארץ, ירושלים תשמ"ג פרק שלישי סי' עא, עמ' רעא.

31. אף שאין הוא מדבר על ברכת 'שהחיינו' בעלייה לארץ ישראל, נראה שהוא קל וחומר.

לעצמו, ואפילו לאחרים סגי כיוון שראוי גם לו. וקיצרתי בסברא. וראה בתוספות (סוכה מו, א ד"ה העושה סוכה) שהסתפקו באיזה מצוות תיקנו שהחיינו ובאיזה מצוות לא תיקנו, ומסקנתם - שבמצווה שיש בה שמחה מברכים, והיא דליכא שמחה אין מברכין. ובנידון דידן, שוודאי איכא שמחה, ודאי היה מן הראוי לברך שהחיינו לכל מי שבא בראשונה להתחיל בעבודת הארץ ובבנין הארץ. ולא באתי אלא להעיר ולא להלכה וכל שכן למעשה, עד שיסכימו איתי גדולי הדור.

7. הרב מרדכי פוגלמן פסק שצריך לברך,³² וכתב: ברכת 'שהחיינו בעלייה' של ימינו היא ביטוי של שמחה והודיה לשומר ישראל על שאחר השואה של ימינו הוציאנו מאפלה לאורה ומשעבוד לגאולה והשיב אותנו לארץ ישראל, והחזיר לעמו ישראל את ירושלים עיר הקודש ואת מקום המקדש והר הבית שמיום חורבן הבית הייתה ביד זרים'. לדבריו, על העולה כיום להודות לגואל ישראל בברכת 'שהחיינו'.

8. הרב משה צבי נריה³³ מספר על הביקור של הרבי מגור אצל מרן הרב קוק זצ"ל. כשהאדמו"ר מגור הרב אברהם מרדכי אלתר, בנו של ה'שפת אמת' - ה'אמרי אמת', ביקר בשנת תרפ"א (1926) בארץ, הוא קנה חטים לפסח למצה שמורה, ושמח שיזכה לקיים מצוות הפרשת תרומות ומעשרות בפעם הראשונה. כשהרב קוק בא לבקרו (אחרי שהאדמו"ר ביקר אצלו), העיר לו הרב קוק שהואיל וזו לו הפעם הראשונה שהגיע לקיים את המצווה, הוא צריך לברך גם ברכת 'שהחיינו', והוסיף כי שמחת בואו לארץ ישראל אף היא מצטרפת לשמחת קיום המצווה בפעם הראשונה, והרי הוא יכול לברך 'שהחיינו' ברווחא.³⁴ אחרי משא ומתן בנושא זה, אמר האדמו"ר מגור: 'אם מרא דאתרא, רבה של ירושלים, פוסק שצריך לברך שהחיינו, מקבל אני את דעתו, וברוב שמחה בירך ברכת 'הזמן' בשם ומלכות, והפריש תרומות ומעשרות, ונתן חלק מהתרומה לרב קוק וחלק לבעל האכסניה (הרב ר' דוד לייב), שאף הוא היה כהן.

9. הרב צבי יהודה קוק³⁵ דן בהוראתו של אביו הראי"ה קוק וביסס את דבריו. אחרי פירוט הראשונים והאחרונים הסוברים ופוסקים כך, הריהו מסיים:

מכל זה מבורר לברך שהחיינו במצוות תרומות ומעשרות בפעם ראשונה, וביחוד בפעם ראשונה שבא לארץ, וביחוד לאדם גדול שמרובה לו במידה יתירה הרגשת

32. שו"ת בית מרדכי, סי' כח, ועי"ש בסימן כג שהביא ראיות לדבריו ואכמ"ל.

33. הרב משה צ' נריה, חיי הראי"ה, בני ברק תשנ"ג, מצוות התלויות בארץ, עמ' קיז-קיט; הנ"ל, מועדי הראי"ה, תל-אביב תש"מ, 'על משמרת התרומות והמעשרות', עמ' רטו-ריז. ראה עוד בהערותיו של הרב מ"צ נריה שם.

34. בספר מכתבי תורה מהאדמו"ר הרב רבי אברהם מרדכי מגור, תל-אביב תשכ"ז, סי' מב נאמר: 'גם אני ברכת היום שהחיינו בהפרשת תרומה שקניתי חטים לפסח וברכתי הברכה של ההפרשה וגם שהחיינו כמו שכתב בחכמת אדם להלכות ארץ ישראל, בספרו שערי צדק, שער משפטי הארץ פרק יא ס"ק כ. ועוד סניפין עשה רבי אברהם קוק בקבלת פנים לחבירו שיכולין לברך שהחיינו וגם ביאתי למקום הזה'.

35. שו"ת אורח משפט, הערות, עמ' רסת, בתשובה לרב יצחק יעקב וכתפויגל שהיה הרב של מאה שערים.

השמחה בזה בבואו לארץ, וכדברי האור החיים הקדוש בריש פרשת כי תבוא: והיה כי תבוא אל הארץ (דברים כו, א), אמר והיה - לשון שמחה, להעיר שאין לשמוח אלא בישיבת הארץ על ידי אומרו אז ימלא שחוק פינו (תהלים קכו, ב). מבואר בדבריו שמברכים 'שהחיינו' על קיום מצוה בפעם הראשונה 'וביחוד בפעם ראשונה שבא לארץ'. ומכך שהביא גם את דברי 'אור החיים' על הפסוק 'והיה כי תבוא אל הארץ', מבואר שגם על ביאה (עלייה) לארץ מברכים 'שהחיינו' בגלל הרגשת השמחה.

סיכום ומסקנות

עולה שרבים הם האחרונים שהסכימו שיש לברך 'שהחיינו', אם מייד בעלייתו לארץ ישראל, ואם בעשייתו לראשונה פעולה של מצוות יישוב הארץ או מצווה התלויה בארץ, ואם משום שמחה. אומנם יש שכתבו שכדי לצאת ידי החולקים יברך 'שהחיינו' על פרי חדש ויפטור בזה את המצווה. כך כתב 'כף החיים'³⁶, שמי שזכה לעלות לארץ ישראל יברך 'שהחיינו' על פרי חדש (או על בגד חדש) ויפטור בזה את המצווה. דבריו מבוססים על הכרעתו שעל כל דבר שיש בו ספק או מחלוקת בברכת 'שהחיינו' צריך לברך בלא שם ומלכות, לכן יברך על פרי חדש או על בגד חדש ויכוון לפטור אותו דבר. כן כתבו אחרונים נוספים.³⁷

ולסיכום, הרב חיים פלאג'י, הרב משה הכהן כלפון והרב מנשה קליין סוברים שאין לברך. אולם 'כף החיים' ואחרונים נוספים מבני זמנינו סוברים שצריך לברך בלא שם ומלכות, וכתבו שכדי לצאת מידי ספק יברך 'שהחיינו' על פרי חדש או על בגד חדש ויפטור בזה את המצווה. לעומתם הרב יעקב חאגיז (שו"ת הלכות קטנות), האדר"ת, הרב מרדכי גימפל יפה, הרב אליעזר ברגמן, הרב ישכר שלמה טייכטל (מחבר 'אם הבנים שמחה'), הרא"ה קוק, הרב יצחק ניסים, הרב צבי יהודה קוק³⁸ והרב מרדכי פוגלמן (בית

36. הרב יעקב חיים סופר, הלכות ברכת הניסים, סי' רכג אות כז.

37. הרב חיים קנייבסקי והרב אביגדר נבנצל, אף שלא הזכירו את דברי כף החיים (הביאם הרב מרדכי ציון, שו"ת ארץ ישראל, ירושלים תשע"ה, עמ' קפד); ספר ליקוטי שושנים, עמ' תקלה; והרב בניהו ד"ן, שו"ת דברי בניהו, חלק יט סימן כ, שהזכירו את דבריו ופסקו כמותו.

38. **הערת עורך: י"פ.** מסופקני אם אפשר להוכיח לנד"ד מתשובתו של מרן הרא"ה לאדמו"ר ה'אמרי אמת' מגור וכן מהסברו והערותיו של הרב צבי יהודה קוק. כל הדיון הן של הרב זצ"ל והן של הרב צבי יהודה סובב סביב קיום מצווה בפעם הראשונה, ע"י שו"ת אורח משפט שם, והאמירה שבא לארץ בפעם הראשונה אינה אלא כסניף לחיוב הברכה - אך האם ניתן להוכיח מדברים אלו שבא לארץ מצוות תרו"מ יש לברך שהחיינו על עצם ההגעה לארץ? ובפרט שהאדמו"ר מגור הרי לא התכוון להשתקע בארץ אלא רק בא לביקור ולא קיים בזה מצוות יישוב ארץ ישראל, ע"י במאמר הרב טל כהן, אמונת עתיך 121 (תשע"ט), עמ' 93-94. **תשובת הכותב: י"ז.** אמנם עיקר הדיון של הרב קוק הוא על ברכת שהחיינו בקיום מצווה בפעם הראשונה (בהפרשת תרומות ומעשרות) והוסיף כצירוף גם את ביאתו לארץ, מכל מקום דבריו מצטרפים לסוברים שצריך לברך.

לכאורה יש להקשות, האדמו"ר מגור לא בא להשתקע אלא לביקור בלבד, ממילא לא קיים בזה מצוות יישוב ארץ ישראל? תשובה לכך מצאנו במכתבי תורה שלו, סי' מד. הוא נשאל האם העולה על

מרדכי) כתבו שצריך לברך 'שהחיינו' על מצוות ישיבת הארץ. ויש לכך יסוד גם מדברי רבנו יהודה ב"ר יקר, רבו של הרמב"ן (כפי שכתב הרב מרל).
נראה הלכה למעשה, מכיוון שגדולי ישראל מהשורה הראשונה הסכימו שיש לברך, וחלקם **עשו מעשה** ובירכו 'שהחיינו', ומצאנו לעצם הברכה גם סמך מדברי רבנו יהודה ב"ר יקר, רבו של הרמב"ן, נראה בבירור שהעולה לארץ ושמח בעלייתו יכול לברך 'שהחיינו' ללא חשש; ומי שיש לו ספקות - יברך 'שהחיינו' על פרי חדש ויפטור בזה את המצווה.³⁹

מנת לחזור מקיים מצווה, והביא מחלוקת אחרונים בעניין זה. מדבריו משמע שמקיים מצווה קטנה (מהרי"ט) או מצווה גדולה (פני משה, כהונת עולם ועוד). בנוסף, הרב אהרן וואלקין, בשו"ת זקן אהרן, ניו-יורק תשל"ז, ח"ב, או"ח סימן כו, נשאל על ידי האדמו"ר מגור, בחודש שבט שנת תרצ"ו: 'הלכה למעשה, במי שרוצה לקבוע דירתו ששה חודשים ישראל וששה חודשים בחוץ לארץ, אם נאמר דדירת ארץ ישראל נקרא יותר קבוע וגורר אחריו שגם בשבתו בחוץ לארץ להתנהג כמו בארץ ישראל, או שנימא דיש לכל אחד מקומו ושעתו, וחצי שנה שהוא דר בחוץ עושה כמעשיהם והחצי שנה שבארץ ישראל נוהג כאנשי ארץ ישראל'. מבואר שהתכוון לדור בארץ ישראל. במכתבי תורה, סי' קי, במכתב מתאריך ז' אייר תרפ"א, הוא מסכם את נסיעתו הראשונה מביקורו בארץ ישראל וכתב: 'עשיתי מיד עם החבורה שבאתי עמה ואיזה מיקירי ירושלים, השתתפות על יסוד חברת מניו, וקנינו בעיר יפו חלקת אדמה כעשרים אלף אמה, לבנות שמה בניינים וחנויות, ובמשך שנה יגמרו הבניינים'. מבואר שכאשר הגיע לארץ קנה קרקע לבנות בית.

39. הרב מנחם צבי אייכנשטיין, שו"ת פרי יהושע, סט-לואיס תשי"ט, סי' סט, כתב בשם הרבי מלובלין זצ"ל (החזנה מלובלין): 'פירוש ספק ברכות להקל' - מותר לו לברך ואין לחוש ללא תשא כשהוא מברך מספק. וכתב בספר שביבי א"ש (הלכות ברכות), שכוונת החזנה ז"ל היה לעניין ספק ברכת שהחיינו שבאה על שמחת לבו, שרוצה להודות ולברך לבורא שהחיינו לזמן הזה, שמותר לו לברך. וזה להקל על האדם שלא יהי לו צער, מזה שלא יוכל להודות ולברך לה' יתברך.